

Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v oblasti stavebníctva

1. Úvod

Zákon č. 184/2009 Z.z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov, je ucelená právna úprava v oblasti odborného vzdelávania a prípravy, ktorá stanovuje práva a povinnosti všetkých účastníkov systému odborného vzdelávania a prípravy (OVP), vytvára motivujúci priestor pre vstup zamestnávateľov, zamestnávateľských zväzov a súkromného investičného kapitálu do OVP. V súlade s uvedeným zákonom MVR SR vypracovalo a po schválení predloží Rade vlády SR pre OVP, Odvetvovú koncepciu prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v oblasti stavebníctva, ktorú upravuje najmenej raz za štyri roky.

MVR SR podľa zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov je ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť verejných prác, regionálneho rozvoja, stavebnej výroby a stavebných výrobkov, stavebného poriadku a územného plánovania okrem ekologických aspektov, tvorby a uskutočňovania bytovej politiky. Analyzuje, prognózuje a vypracováva koncepcie pre činnosť v uvedených oblastiach.

Stavebníctvo patrí medzi rozhodujúce národohospodárske odvetvia a piliere rozvoja slovenskej ekonomiky. Jeho pozícia v ekonomike je daná predovšetkým podielom na tvorbe hrubého domáceho produktu, ktorý v roku 2009 predstavoval 8 % a podielom na zamestnanosti, ktorý tvoril 10,9 % z celkového počtu pracujúcich osôb. Stavebná produkcia po ôsmich rokoch medziročného rastu v roku 2009 klesla a v porovnaní s rokom 2008 sa znížila o 11,3 %. V roku 2009 sa zmenil aj trend vývoja zamestnanosti. Zatiaľ čo priemerný evidenčný počet zamestnancov v porovnaní s rokom 2008 vzrástol o 2 %, vo štvrtom štvrťroku sa ich počet znížil o 2 % a tento trend pokračoval aj v prvých mesiacoch roka 2010. V roku 2009 sa zvýšila nezamestnanosť v stavebníctve o 66,4 %, počet voľných pracovných miest sa znížil o 44,6 % a znížil sa aj počet pracujúcich stavbárov v zahraničí o 18,1 %.

2. Východiská koncepcie

Vývoj stavebníctva v nasledujúcom období bude závislý od celkovej stratégie hospodárskej politiky Slovenska. Východiská Odvetvovej koncepcie vyplývajú z nasledovných základných koncepčných a strategických materiálov, orientovaných na hospodársky systém Slovenska :

- Programovým vyhlásením vlády SR č. 489/2007 zo dňa 6. júna 2007, vláda SR navrhla Dvojúrovňový model vzdelávacích programov na štátnej a školskej úrovni. Koncepcia dvojúrovňového modelu vzdelávacích programov v oblasti odborného vzdelávania a prípravy v Slovenskej republike vytvára predpoklady pre zabezpečenie najvýznamnejšej programovej zmeny v oblasti odborného vzdelávania a prípravy.
- Na základe Prioritných úloh Ministerstva školstva Slovenskej republiky na roky 2006 - 2010, vyplývajúcich z Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky, sa vypracoval Návrh systému koordinácie odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce v Slovenskej republike, ktorý bol schválený 7. poradou vedenia MŠ SR dňa 13. marca 2007. Hlavným podnetom na rozpracovanie systému koordinácie odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce je pretrvávajúci problém spočívajúci v nízkej miere koordinácie odborného vzdelávania a prípravy voči potrebám trhu práce.
- Návrh motivačných kritérií pre účasť zamestnávateľských zväzov a zamestnávateľov v odbornom vzdelávaní a príprave bol schválený 20. poradou vedenia MŠ SR dňa 24. septembra 2007. Hlavnými podnetmi na vypracovanie návrhu motivačných kritérií

- pre účasť zamestnávateľských zväzov a zamestnávateľov v odbornom vzdelávaní a príprave, bolo Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, v ktorom sa deklaruje že vláda zväží zavedenie motivačných kritérií pre účasť zamestnávateľských zväzov a zamestnávateľov v odbornej i praktickej príprave žiakov a pretrvávajúci problém spočívajúci v nízkej miere účasti zamestnávateľov v oblasti vytvárania podmienok pre odborný výcvik a odbornú prax žiakov stredných škôl.
- Uznesením č. 603/2009 z rokovania vlády Slovenskej republiky dňa 2. septembra 2009 boli schválené štatúty Rady vlády Slovenskej republiky pre odborné vzdelávanie a prípravu, Krajskej rady pre odborné vzdelávanie a prípravu a Sektorovej rady pre odborné vzdelávanie a prípravu. Cieľom systému rád pre odborné vzdelávanie a prípravu na štátnej, sektorovej a regionálnej úrovni, členstvo v ktorých je založené na princípe paritného zastúpenia všetkých účastníkov štvorstrannej spolupráce v odbornom vzdelávaní a príprave, je predovšetkým zabezpečiť prenos informácií o potrebách praxe do školského systému. Umožniť každému zamestnávateľovi zúčastniť sa priamo, alebo svojimi pripomienkami na inovácií existujúceho obsahu vzdelávania a prípravy, na realizácii odborného vzdelávania a prípravy a na hodnotení kvality v rámci ukončovania štúdia.
 - Národná správa o napĺňaní cieľov pracovného programu Európskej komisie Vzdelávanie a odborná príprava 2010.
 - Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti z augusta 2008.

Pri prognózovaní vývoja stavebnej produkcie vychádzame z odhadu rastu HDP medziročne na úrovni 3 - 5 % s tým, že ekonomika Slovenska bude i naďalej citlivo reagovať na vývoj ekonomiky eurozóny. Stavebníctvo v budúcnosti môže profitovať z realizácie zahraničných investícií, vládnych investícií do infraštruktúry a využívania prostriedkov z fondov EÚ. Najväčší nárast stavebnej produkcie sa očakáva v inžinierskej výstavbe a v bytovej výstavbe, naopak určitá stagnácia sa predpokladá vo výstavbe nebytových budov. Do roku 2015 by sa stavebníctvo malo podieľať na tvorbe HDP opäť do výšky 6,5 % a na celkovej zamestnanosti vo výške 7,3 %.

Z týchto dôvodov je potrebné venovať osobitnú pozornosť práve príprave na robotnícke povolania a zabezpečiť rast zamestnanosti. Ak sa splnia požiadavky z Plánu potrieb trhu práce v oblasti odborného vzdelávania a prípravy skupiny 36 Stavebníctvo, geodézia a kartografia, je reálny predpoklad, že stavebné organizácie nebudú mať problém v oblasti zamestnanosti.

Pre riešenie tejto problematiky MVRR SR zaradilo s výraznou podporou Zväzu stavebných podnikateľov Slovenska (ZSPS) do Plánu úloh výskumu a vývoja pre rok 2008 úlohu s názvom Regionálne centrá vzdelávania pre potreby v stavebníctve. Obsahom riešenia úlohy bolo, na základe vypracovaných analýz, navrhnúť systémové opatrenia pre zabezpečenie centier v jednotlivých regiónoch v stavebných profesiách na kvalitatívne vyššej úrovni pre odvetvie stavebníctva prostredníctvom výchovy a vzdelávania vo vybraných stredných odborných školách.

Predmetom spolupráce MVRR SR so ZSPS a ostatnými podnikateľskými zväzmi, združeniami a profesijnými komorami pôsobiacimi v odvetví, bola popri výmene informácií o základných trendoch vývoja v EÚ, platnej legislatíve a ostatných aktuálnych témach z odvetvia, aj poradenská činnosť a výmena skúseností z oblasti zvyšovania kvality a odbornosti, s cieľom dosiahnutia konkurencieschopnosti slovenského stavebníctva na európskom stavebnom trhu. ZSPS s participáciou MVRR SR zriadil Sektorovú radu pre OVP, ktorá sa podieľa na tvorbe profilov absolventov odborného vzdelávania a prípravy a na určovaní požadovaných vedomostí, zručností, schopností a pracovných návykov, vytvára podmienky pre praktické vyučovanie v SOŠ a pracovisku praktického vyučovania. Vypracúva plán potrieb trhu práce v oblasti OVP, predkladá požiadavky trhu práce na kvalifikovanú pracovnú silu, tvorí profily absolventov OVP a určuje požadované vedomosti, zručnosti,

schopnosti a pracovné návyky, normatívy priestorovej, materiálnej a prístrojovej vybavenosti. Podieľa sa na tvorbe učebníc, učebných pomôcok a učebných textov. Prostredníctvom stavovských a profesijných organizácií môže poskytnúť SOŠ materiálno-technické a priestorové zabezpečenie, odborníka z praxe za účelom ďalšieho vzdelávania učiteľov odborných predmetov, majstrov odbornej výchovy a inštruktorov. Zaoberá sa prípravou inštruktorov na získanie odbornej spôsobilosti a určením kritérií na možnosť SOŠ pôsobiť ako centrum odborného vzdelávania a prípravy. Zamestnávateľia umožnia formou priameho financovania vstup súkromného investičného kapitálu do OVP. Uskutočňujú sa rokovania Rady pre riešenie problematiky SOŠ, zriadenej ako poradného orgánu ministra MVRR SR, rokovania s riaditeľmi SOŠ a ďalšie rokovania k príprave mládeže na výkon povolania so ZSPS, VÚC a Sektorovou radou pre OVP.

Budúcich mladých stavebných odborníkov a absolventov pripravuje v súčasnosti na povolania sieť stredných odborných škôl. Žiaci a záujemci o štúdium skupiny 36 Stavebníctvo, geodézia a kartografia majú možnosť študovať v Slovenskej republike na 19 stredných priemyselných školách, 70 stredných odborných školách a 27 odborných učilištiach, v 19 stavebných odboroch.

Finančné zabezpečenie žiaka SOŠ môže byť poskytnuté formou motivačného štipendia až do výšky 65% sumy životného minima zo strany fyzickej alebo právnickej osoby, za prospech a pravidelnú účasť na výchove a vzdelávaní, ktorá s ňou má uzatvorenú pracovnú zmluvu podľa § 53 ods. 1 Zákonníka práce, a odmenou za produktívnu prácu za zhotovovanie výrobkov alebo poskytovanie služieb až do výšky 100% zo sumy určenej podľa osobitného predpisu, za každú hodinu vykonanej produktívnej práce.

V rámci hmotného zabezpečenia žiaka môže fyzická alebo právnická osoba uhradiť náklady spojené s jeho stravovaním, ubytovaním a cestovným. Zamestnávateľ prispieva na stravovanie v sume najmenej 55% ceny jedla. Mesačný príspevok zákonného zástupcu na čiastočnú úhradu nákladov spojených s ubytovaním v školskom internáte na jedného žiaka je najviac 45% zo sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa. Zamestnávateľ môže tento príspevok zákonného zástupcu uhradiť celý. Náklady na cestovné sa uhrádzajú spoločne najviac do výšky 65 % sumy životného minima za kalendárny mesiac. Osobné ochranné pracovné prostriedky sa poskytujú žiakovi na pracovisku zamestnávateľa, u ktorého sa praktické vyučovanie uskutočňuje.

Zákon č. 184/2009 Z.z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov, vytvoril potrebnú legislatívu pre problematiku stredného odborného školstva. Odvetvová koncepcia má okrem iného vytvoriť podmienky a predpoklady uplatnenie tohto zákona v praxi.

3. Ciele koncepcie

Cieľom Odvetvovej koncepcie je veľmi úzko prepojiť existujúci školský systém, na potreby trhu práce, na podmienky odborných škôl v jednotlivých regiónoch, systém ďalšieho vzdelávania, politiku zamestnanosti a posilnenie úlohy zamestnávateľov. Vytvorenie podmienok v oblasti vzdelávania pre efektívne fungovanie stredoškolského odborného vzdelávania. Rast životnej úrovne u nás je závislý od vzdelania človeka a jeho schopnosti uspokojivo sa uplatniť na pracovnom trhu.

Ciele, v zmysle Stratégie konkurencieschopnosti SR a akčného plánu Vzdelávanie a zamestnanosť, budú zamerané na zabezpečenie efektívneho prepojenia celoživotného vzdelávania s potrebami miestneho a regionálneho trhu práce, zapojením všetkých odborných škôl, zamestnávateľov, samosprávy, profesijných združení a komôr do tohto procesu. Zastupovaním MVRR SR v Rade vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu sa chceme prispôsobiť o zabezpečenie koordinácie odborného vzdelávania a trhu práce, prispôbenie učebných a študijných odborov jeho požiadavkám, vrátane podpory vytvárania nových učebných odborov v zmysle Programového vyhlásenia vlády SR. V súlade s Národným

programom výchovy a vzdelávania v SR budeme podporovať cieľovú prípravu stavebných odborníkov s lepšou adaptabilitou pre potreby praxe a odovzdávanie skúseností profesijných združení, ktoré získali počas svojho pôsobenia v jednotlivých členských štátoch na európskej úrovni.

Cieľ koncepcie sleduje zlepšenie kvality učiteľov a zatriktívnenie učiteľského povolania pre mladých pedagógov. Postupne predlžovať priemernú dĺžku vzdelávania tak, aby sa maturita stala štandardným ukončením vzdelania pre takmer všetkých žiakov. Nové hospodárske a spoločenské potreby, ktoré v rámci jednotného trhu presadzuje EÚ, si vyžadujú zmeny v obsahu a štruktúre odborného školstva. Cieľ je zameraný na rozvoj odborného školstva podľa najnovších výsledkov vedy a techniky, ktoré zaručia rozvoj vedomostí, zručností a schopností žiaka potrebných pre výkon povolania a odborných činností na najvyššej úrovni.

4. Zásadné programové zmeny na dosiahnutie cieľov koncepcie

Problém malého záujmu žiakov uchádzajúcich sa o prijatie na SOŠ je aj nadmerná ponuka štúdia na súkromných školách a gymnáziách. Súčasný systém odborného vzdelávania a prípravy veľmi pomaly reaguje na aktuálne potreby stavebného trhu. Preto spôsob prepojenia vzdelávacieho systému so vstupom zamestnávateľov do prípravy na povolanie a zabezpečenie si kvalifikovanej pracovnej sily v školách, sa javí perspektívny. Zo strany štátu sa voči zamestnávateľom žiada v tejto veci uskutočniť rad motivačných opatrení.

K zásadným programovým zmenám, na dosiahnutie cieľov koncepcie, by mali byť vyvolané pracovné rokovania so zriaďovateľmi škôl, vybranými strednými odbornými školami a regionálnymi zamestnávateľmi, s cieľom možnosti umiestnenia centier vzdelávania v jednotlivých regiónoch. Centrálne by sa mali stať kľúčovými aktérmi pri prispôbovaní odborného vzdelávania požiadavkám trhu práce. Je potrebné uskutočniť obsahovú prestavbu vzdelávania na základných a stredných školách s využitím inovovaných foriem a metód výučby tak, aby absolvent bol pripravený pre aktuálne a perspektívne potreby modernej spoločnosti. Stanú sa konzultačným a poradným orgánom samosprávnych krajov, ako aj partnerom zamestnávateľov pri prenose ich požiadaviek smerom k vzdelávaciemu systému. Mali by tvoriť znalostnú bázu, čím sa vytvorí systémový nástroj umožňujúci sústavné skvalitňovanie stredného odborného vzdelávania a udržanie kontinuity prípravy dostatku pracovnej sily pre odvetvie stavebníctva. Projekty Centier vzdelávania je potrebné riešiť systémovo a najvhodnejším riešením by mal byť národný projekt.

Samosprávne kraje vybrali pre vytvorenie Regionálnych centier vzdelávania v stavebníctve nasledovné školy:

- SOŠ, Ul. Slovenských partizánov 1129/49, Považská Bystrica,
- SOŠ, T. Vansovej 32, Prievidza,
- SOŠ stavebná Emila Belluša, Staničná 4, Trenčín,
- SOŠ, Nábrežie mládeže 1, Nitra,
- SOŠ, Kremnička 10, Banská Bystrica,
- SŠ, Tulipánová 2, Žilina,
- SOŠ technická, Kukučínova 23, Košice,
- SOŠ, Ivanská cesta 21, Bratislava.

Na dosiahnutie cieľov týchto programových zmien budú vplývať zamestnávateľa, štátna správa, zamestnanci a územná samospráva tvorbou regionálnej stratégie OVP, zabezpečením informovanosti žiakov a ich zákonných zástupcov o potrebách trhu práce a o kvalite a možnostiach štúdia na SOŠ. Títo účastníci systému koordinácie OVP pre trh práce sa budú ďalej podieľať na tvorbe profilov absolventov odborného vzdelávania a prípravy, na určovaní požadovaných vedomostí, zručností, schopností a pracovných návykov, podieľať sa

na tvorbe učebníc, učebných pomôcok a učebných textov, vyjadrovať sa k finančnému zabezpečeniu a hmotnému zabezpečeniu žiakov.

5. Pracovný postup na zabezpečenie zmien vyplývajúcich z koncepcie

V súčasnosti je potrebná účelová propagácia stavebníctva, ktorá by zabránila vytváraniu negatívneho imidžu stavbárskeho remesla u verejnosti. Verejnosť je nedostatočne informovaná o histórii stavebníctva i o jeho súčasnom dianí. Nie je vypracovaná ani koncepcia, ani stratégia vzájomnej komunikácie. Len aktívna komunikácia môže zmeniť obraz stavbára v očiach verejnosti. Je potrebné presvedčiť, že výstavba sa realizuje v prospech obyvateľov a stavebníctvo zaručuje zamestnanosť. Profesia stavebného odborníka má perspektívu.

Pre zabezpečenie výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia vytvárajú školy osobitné podmienky v zmysle individuálneho vzdelávacieho programu a úpravy prostredia, v ktorom sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje. Ministerstvo školstva SR môže poskytnúť zriaďovateľom škôl príspevok na skvalitnenie podmienok na výchovu a vzdelávanie takýchto žiakov. Príspevok sa poskytuje na žiakov z rodín, ktorých priemerný mesačný príjem za posledných šesť po sebe nasledujúcich mesiacov je najviac vo výške životného minima.

V súčasnosti sa javí, že odborníkov v robotníckych profesiách v odvetví stavebníctva je dostatok. Mnohých našich stavbárov k návratu z krajín EÚ na Slovensko prinútila súčasná situácia. Tento stav považujeme za dočasný. Záujem o stavebné profesie je stále ovplyvňovaný zastaranou predstavou o remeselných prácach v stavebníctve. V SOŠ so stavebnými odborníkmi je veľké množstvo žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Hoci školy vychádzajú žiakom maximálne v ústrety, pre rodičov je štúdium svojich detí po finančnej stránke veľmi náročné.

V zmysle Plánu práce Rady vlády SR pre OVP na rok 2010 a úloh č. 28-34, predložia určené komory a asociácie Informáciu o zriaďovaní a činnosti centier OVP. Pre vypracovanie projektu centier vzdelávania OVP odporúčame nasledovné opatrenia:

- zabezpečenie materiálno-technického vybavenia Centier vzdelávania,
- zviditeľnenie Centier vzdelávania formou mediálnej kampane, tvorby tlačovín, vybudovanie informačného portálu, popularizovať stavebníctvo za účelom zlepšenia postavenia robotníckych profesií v spoločnosti formou šírenia informácií nielen pre žiakov základných škôl a ich rodičov, ale i na Úradoch práce i riaditeľov iných škôl
- zisťovanie požiadaviek zamestnávateľov na kvalifikovanú pracovnú silu, v spolupráci so zamestnávateľmi garantovať budúce zamestnanie absolventom stavebných profesií,
- príprava rekvalifikačných kurzov v súlade s potrebami zamestnávateľov,
- zabezpečiť kvalitných a kvalifikovaných pedagógov, aby kolektív učiteľov spĺňal odborné, pedagogické aj osobnostné predpoklady, zlepšiť finančné ohodnotenie zamestnancov škôl a pedagógov,
- prispôbovať a modernizovať štátne vzdelávacie programy požiadavkám praxe,
- ovplyvňovať finančný normatív na žiaka, ktorý nevytvára dostatočný priestor pre prípravu remeselníkov, ktorí na praktickom vyučovaní používajú mechanizmy a spotrebujú materiál,
- zavádzať nové technológie do vzdelávacieho procesu na takej úrovni, aby absolvent po nástupe do pracovného procesu bol schopný sa bez problému zaradiť do pracovnej skupiny na stavbe,
- vytvárať podmienky pre celoživotné vzdelávanie,
- podporovať Projekt stredoškolského odborného vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, najmä detí z rómskej menšiny formou internátnych škôl,

- poskytovať rôzne služby pre verejnosť, týkajúce sa stravovania, Autoškoly, ubytovania, prenájmu telocvične, prenájmu výpočtového strediska s PC technikou, priestorov pre vyučovanie cudzích jazykov,
- vylepšiť komunikáciu medzi školou a rodičmi.

6. Záver

V zmysle stanovených cieľov by malo byť našim záujmom predovšetkým zastavenie klesajúceho počtu študentov na SOŠ. Prepojiť všetky zložky a inštitúcie, ktoré pôsobia v odvetví stavebníctva, s cieľom povýšiť význam slovenského stavebníctva v hospodárskej politike štátu za účelom zmeniť postoje občanov k vlastnému vzdelávaniu a zvýšiť úctu k odvetviu stavebníctva.

Cieľom koncepcie je umožniť profiláciu absolventov SOŠ podľa potrieb štátu, potrieb regionálneho trhu práce, podmienok školy, vývoja študijných a učebných odborov a záujmov žiakov. Navrhované programové zmeny usmernia povedomie verejnosti, že kvalitné slovenské stavebníctvo významne pomáha rozvoju ostatných odvetví nášho hospodárstva. Deti v základnom školskom veku tvoria osobitnú skupinu pre ktorú nie je vypracovaná metodika komunikácie smerujúca k vnímaniu stavebného remesla, ako hlavný nástroj budovania svojej budúcej kariéry.

Nový zákon vytvoril priestor pre stavebné spoločnosti, ktoré môžu bez problému v regiónoch nadviazať užšiu spoluprácu so základným a odborným školstvom, čím rozšíria ich informačnú základňu. ZSPS ako rozhodujúci profesijný zástupca stavebných zamestnávateľov, by mal prevziať na seba jednak úlohu garanta prispôsobovania obsahu vzdelávania na stredných odborných školách stavebného zamerania vývojovým trendom a jednak podnecovať iniciatívy jednotlivých firiem pri zabezpečovaní konkrétnych potrieb vo vzťahu k odbornému vzdelávaniu.

Dosiahnutie novej úrovne a progresívneho vzdelávania bude možné len zavádzaním vzdelávacích programov prinášajúcich nový, komplexný program riešenia cieľov, obsahu, metód a foriem odborného vzdelávania a prípravy. Prínosom takto navrhutej vzdelávacej politiky bude vytvorenie pevného vzťahu medzi štátnou, školskou, zamestnávateľskou a zamestnaneckou sférou. Podstata úspechu spočíva aj v zavedení správnych nástrojov financovania, ktoré bude zohľadňovať špecifické rozdiely v každom regióne.